

te Brest verbleven. De jongste, Marie Elisabeth was al in 1752 te Kortrijk veroordeeld geworden wegens landloperij. Gezien haar jeugdige leeftijd werd ze toen "gecorigeert" en kreeg ze een vermaning (2). Een tweede maal werd ze veroordeeld op 19/3/1753 samen met haar zuster. Ze waren toen gegezell en verbannen geworden. Een derde veroordeling had ze te Kortrijk opgelopen op 1/12/1755. Dit had een nieuwe geseling tot gevolg gehad en deze maal was het tot bloedens toe geweest: "op den bloote rugge tot den loopende bloede..." Andermaal was de ban uitgesproken, nu op straf van geseling en brandmerken met het galgeteken.

Marie Marianne was, zoals gezegd eveneens veroordeeld ge worden te Kortrijk op 19/3/1753 en met dezelfde straf bedacht als haar zuster. Ze was echter een tweede keer gevonnist geworden op 15/12/1755. Had men de eerste keer medelijden gehad om haar pril- le leeftijd, de tweede keer moest men haar ontzien wegens haar zwangerschap en "caduciteyt" (3). Evenwel was de ban uitgesproken geworden.

Gezien hun strafregister, lijkt het vonnis hier te Brugge uitgesproken tamelijk mild. Maar hier, voor het Brugse Vrije, wa- ren geen voorgaande feiten. Ze werden beiden veroordeeld tot le-venslange verbanning uit het Vrije en uit al de landen onde de ge- hoorzaamheid van Hare Majesteit; dit op straf van beschouwd te wor- den en gestraft als Egiptenaren volgens de plakaten van Hare Maj. zijnde een publieke geseling en het brandmerken met het schanda- leuze teken van de galge.

**** *****

N o t e n :

1. Bron: Rijksarch Brugge, Reg. Vrije nr 17026 f° 54, 55-65.
2. Gecorigeert: dit zal ook wel een geseling zijn geweest, maar wel in verhouding tot de leeftijd of het kind-zijn.
3. Caduciteyt: van Dale: Gebrekkigheid, Kaduk: gebrekkig, zwak.

\$\$\$ \$\$\$ \$\$\$

c/ Een Belezzer en Kwakzalver (1).

Omstreeks 1780 had Johannes Baptiste Houdmond heel wat bekend- heid verworven in de streek van Oostende, als belezer en kwakzalver.

Dit was voornamelijk gekomen door zijn kontakt met Jan De Hollander, een kommies van Oostende. Houdmond woonde nochtans te Wervik en hij was daar circa 1738 geboren als zoon van Joannes Baptiste. Bij zijn vader had hij heel wat kennis opgestoken.

In de St.-Katherinapolder op de parochie Steene woonde Jacob Vande Woestijne op een pachthof. De laatste jaren waren hem, en vele anderen, niet bijster wel bekomen van wege diverse plagen onder het vee. Alle kaarsen die de boerin had geofferd, bleken vergeefse kosten te zijn geweest en brachten geen zoden aan de dijk. Ze had gebeden tot alle heiligen die maar van bij of van verre met de beesten te maken hadden; en meer kon ze toch niet doen? Toch wel, werd haar gezegd. Houdmond de belezer moest ze laten halen. Met bijpassende voorbeelden en verhalen waarbij de hedendaagse reclame in het niet verzinkt, werden de deugden en de kracht van de kwakzalver in de verf gezet.

Zo kwam Houdmond dan op de hoeve aanzetten. Met uitgestreken gezicht had hij eerst de lamentaties van boer en boerin gahoord. Hij ging dan het bestiaal bekijken en betasten en kwam toen tot het besluit dat er vijf of zes waren die besmet waren met vuiligheid. Maar hij maakte zich sterk die toverij de baas te kunnen; daar zou hij hen van af helpen.

Vooreerst schreef hij enige medikamenten voor: cordiaal in poeder en "groeve triakel", samen in botermelk gekookt (2). Dat moesten ze de beesten laten opdrinken. Vervolgens had hij aan boerin Victoria Vanden Bussche een poeder gegeven dat ze onder de dorpel of "zulle" van de koeistal moest leggen "jehgens de vuyligheydt". Verder kreeg ze nog "eenich swart goet met gewijdt wasch" waarvan hij beweerde: goed te zijn voor de mensen die het op zich droegen. Later bekende hij, dat hetgeen hij gegeven had om onder de dorpel te leggen een stuk "seelsteen of magneetsteen" was geweest. Zijn vader had hem altijd voorgehouden dat het een probaat middel was tegen toverij, spoken en donder en bliksem.

Vooraleer zich 's avonds te ruste te begeven had hij nog een oud boek te voorschijn gehaald en had daarin luidop zitten lezen, in de latijnse tale, bevestigden de boer en de boerinlater.

Toen zijn rekening gemaakt werd op de Burg te Brugge, bleek dat oude boek van Houdmond enkel enige epistels en evangeliën te bevatten plus nog enkele bladzijden met latijnse teksten, gescheurd uit een oud brevier.

's Anderendaags had hij Steene verlaten, nadat hij zijn honorarium van twee gouden Lowietjes had opgestreken. Enkele weken later was hij weer eens komen aanlopen op de hoeve, zo kwansuis om te zien hoe het nu met de beesten stond en of er nog gekrepeerd waren. Voor dit bezoek en zijn diensten had hij nogmaals vier franse kronen weten los te peuteren van Victoria.

In die zelfde periode was hij ook te Steene op de hoeve van Frans De Roo. Frans zeiden we; 't kan ook Pieter geweest zijn, alhoewel wij het houden bij Joannes. Die twijfel spruit voort uit de zorgelöbsheid van de vroegere pennelickers die nogal gesold hebben met de namen. Dus Joannes De Roo was gehuwd met Anna Theresia Broucke. Toen Anna Theresia vond dat, terwijl die wondere man toch op de parochie was, hij evengoed eens hun hoeve kon bezoeken, kon baas De Roo dan ook niet anders dan ja zeggen. 't Was trouwens niet voor de beesten, 't ging er over hun eigen gezondheid. Ze sukelden toch al een hele tijd. Hij, ha dlast van maagzuur maar dat was nog het minste. Zij, zat gekweld met een "besloten wind" en dat was heel wat gevaarlijker: één prikje, en wind en Anne Trese zouden nogal een gang gaan!

Voor Joannes had Houdmond "Calmus" voorgeschreven, met wortels van trakel op genever gezet. Annetreze kreeg het wat zoeter: "olie van anijs" eveneens met de trakel op genever. Ook het oude boek deed zijn werk en die onverstaanbaar afgerammelde gebeden waren misschien wel het machtigst, wie weet! (3)

Zoals in het vorige geval, was hij na een wijle eens komen aanlopen om te zien hoe zijn slachtoffers het maakten. Uitstekend zoals hij zag. Maar die beesten waren niet zoals het moest, op verre na niet zoals hij ze laatst gezien had. De toverij en de plagen waren op hen overgezet. Het zou toch maar best zijn dat hij die vuiligheid opspoorde om te verbranden in het vuur. Eerst moest hij een spade hebben. Na enkele vergeefse pogingen vond hij voor de hofbalie de gezochte plaats: daar stak het kwaad. Na een

paar spadesteken haalde hij werkelijk een zwart toegestrikt zakje uit het gedolven putje. Met veel vertoon werd door hem een vuurtje aangelegd waarin de oorzaak van alle kwaad verbrand werd. Toch was zijn geheimdoenerij min of meer een flop geworden, want nadien herinnerden zich de omstaanders dat, terwijl hij met de spade groef, er eenzelfde zwart ding uit zijn zak gevallen was op de grond. Het assisterende zoontje van Houdmond had, zo rap als de wind en vóór het tenvolle tot hen doorgedrongen was, dat ding opgeraapt en aan zijn vader teruggegeven. Pas later, toen ze meer over zo'n zaken gehoord hadden, realiseerden ze zich hoe de vork aan de steel had gezeten.

Voor al zijn werk bij De Roo waren de verdiensten van de belezzer opgelopen tot vier kroonstukken en half, plus nog een stuk van dertien stuivers.

Anne Treze die van haar wind verlost was, vond dat haar ziekelijke broer ook wel eens aan de beurt mocht komen. Ze had de genezer dan ook met de nodige aanbevelingen naar Zevokote gestuurd. Daar woonde Martinus Broucke bij zijn schoonvader Carel Viaene en hij lag daar ziek te bed.

Na een onderzoek van de zieke, had Houdmond Viaene te verstaan gegeven dat geen enkele chirurgijn bekwaam was om Maarten op de been te helpen, maar hij zag het nog wel zitten. Hij schreef de zieke voor: "klissewortel met kervel op genever gezet" te drinken en "kruidtcoeken" te eten van gebakken "peirdsvoetbladeren"(4) Ook hier deed het wondere boek de rest. Als loon kreeg hij van vrouw Viaene zes halve kroonstukken.

Bij een volgend bezoek, en toen hij Maarten nog altijd ziekelijk en in zijn bed vond, schudde hij bedenkelijk het hoofd: hij zou hem niet eerder kunnen genezen dan nadat hij de vuiligheid opgespoord had en verbrand. Nog dezelfde avond begon de séance. Tien uur in de avond werd het het gunstige ogenblik geacht om van start te gaan. Houdmond, op de hielen gevolgd door Viaene, had reeds omheen de hele hoeve gelopen, voor dat hij opeens wist dat "het" onder de pannen stak van de koeiestal. Een ladder werd bijgehaald. Maar nu moest hij nog een vuurtange hebben ook "omme de selve vuyligheydt te haelen omme dat sy seer heet was ende

stinckende". Toen hij na veel ceremonieel van de ladder daalde, hield hij een rood vodje, dat met een draad omstrikt was, tussen de tang geknepen. Ook nu werd dit verbrand. Een goeie daad loont zichzelf zegt men, maar het was weerom vrouw Viaene die hier een beloning van vier franse koninginnestukken plus een half koninginnestuk uitkeerde.

Samen met zijn medium zoonlief Joannes Noé, was de kwakzalver op kermisdinsdag op de hoeve van onze eigenste Jacob Vande Woestijne geweest. Terwijl vader Houdmond op de hoogkamer bezig was, had Jan junior de kans gezien het zilveren zakuurwerk van de pachterszoon scheef te slaan. Het uurwerk hing in de rebbank in de keuken. Pas een paar dagen later werd de verdwijning opgemerkt en onmiddellijk waren de verdenkingen gevallen op Jan Noé.

Een brief werd naar Wervik gestuurd met de nodige uitleg. Even prompt werd daarop gereageerd met een vernieuwd bezoek van Houdmond. Op verzoek van de pastoor had hij zelfs zijn boek meegebracht, zoals hij zei. Na vurig en langdurig gebeden te hebben, raakte het verstand van Houdmond in zoverre verlicht dat hij kon bepalen dat het uurwerk op Mariakerke was. Wel een straffe toer, als U het ons vraagt!

's Anderendaags zette hij koers naar deze parochie in gezelschap van de zoon Vande Woestijne. In de herberg "Den Appeninck" (5) huurde hij een kamer. Hij zond zijn gezelschap naar beneden om een spel kaarten te halen, terwijl hij vlug het zakhorloge achter een schilderij verborg. Voor de verblufte ogen van de teruggekeerde boerenzoon haalde hij enkele trucs uit met de kaarten. Daarna deelde hij hem mee dat het gezochte horloge ter plaatse was. Kijk, hij hoefde maar enkel te zoeken op manshoogte in de kamer.

Beide gingen terug op stap naar Steene waar de zoon hoofdschuddend over zoveel kunst en kunsten, zijn ouders met het nieuws verblufte. Het ijzer smedend terwijl het heet was, deed Houdmond hen een briefje tekenen waarin stond dat zijn eigen eigen zoon onschuldig was aan de diefstal van het horloge en ten onrechte verdacht was geweest.

Nadat hij door zijn geknoei in het gevang was geraakt, werden Houdmond de volgende beschuldigingen ten laste gelegd:

Een brief te hebben geschreven ten huize van Viaene en geadresseerd aan "den eersaemen Gerardus Geeraert op de prochie Provisie"(6). Hij had Viaene gevraagd deze brief te bestellen maar die had het niet gedaan en zo was het geschrift in de handen gevallen van het gerecht. De inhoud ervan maakte ervan melding dat hij al 27 dagen bezig was aan de genezing van Gerardus' kinderen en beesten. (De rekening zou wel advenant geweest zijn).

Verder was hij zes jaar tevoren al op Steene aan het werk geweest bij Pieter Quio. Daar was hij door de vrouw des huizes ontboden geweest bij hun zieke kind, om dit te cureren. Korts daarna was het overleden. Hoeveel hij daar had opgestreken wist hij niet meer te vertellen, dat was te lang geleden. Hij kon echter de verzekering geven dat het verder nergens geen "curen of befsinghen" had gedaan.

In open Vierschare werd Houdmond veroordeeld om met het opschrift op de borst "Beleser ende bedrieger" voor het Landhuis te worden gebracht op een schavot om daar gegeseld te worden en verder werd hij verbannen voor 15 jaar uit de Provincie Vlaanderen.

Zijn zoon Joannes Noé werd met een scherp vermaan ontslagen uit het gevang en hij moest, geleid door een officier, teruggebracht worden naar Wervik.

Dit vonnis moest ter kennis gegeven worden aan de magistraten van Wervik en de kasselrijen van Ieper, Kortrijk en Veurne. Tevens moest het "portrait" van de gevangene medegedeeld worden (7).

Dit vonnis werd uitgevoerd te Brugge op 20 oktober 1781.

*** **

N o t e n :

1. Bron: Rijksarch Brugge, Reg Vrije nr 17033 f° 81-91.
2. Cordiael: hartversterkend middel.
- Groeve trakel: van Dale: teriakel: in orde van geneeskunde, een zeer samengesteld geneesmiddel dat inz. opium bevatte en als tegengift tegen de beet van vergiftige dieren gold; vervolgens ook universeel geneesmiddel.
3. Calmus: Kalmoes, waterplant uit de familie van de aronskelken (Asorus calamus) ook zwanebrood geheten, welker aromatische wortelstok als geneesmiddel wordt ingezameld.
4. Klissewortels: (Lappa) samengesteldbloemige plantengeslacht. In deze streken bestaan 4 soorten: de donzige klis, de grote,

Peirdsvoetbladeren: paardevoet: volksnaam voor verschillende planten (van Dale).

4. Den Appeninck, Den Apeninck: herberg op Mariakerke (Oostende)
Afgaande op de klank zouden we kunnen veronderstellen dat het hier het Engelse "Happening" betreft.
5. Provisie: Pervijze.
6. Het portrait: de persoonsbeschrijving.

Familiekunde:

Houdmont, Houdmond en alle vormen tot Dumont toe.

Joannes Baptist, zoon van Joannes Baptist, geboren te Wervik rond 1738.

Zijn zoon Joannes Noé was 15 jaar. Geboren te Wervik, leerling-schoenmaker.

Graag verwijzen wij naar de bijdrage van M. Coornaert in R.deP. Xe jaargang Nr 4, p. 136 en vlg.: Over ordehandhaven in het Brugse Vrije. Hieruit blijkt dat reeds in de 16e eeuw het Brugse Vrije optrad tegen Egiptenaars, landlopers, kwakzalvers en dergelijken; daarbij steunende op plakkatens.

